

Posudek na bakalářskou práci

Ivana Růžičková: Druhý život Tuchomyšle. Lokální identita obyvatel zaniklé obce v severních Čechách. Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií. Praha 2009. 80 s.

Vedoucí práce: Mgr. Hedvika Novotná

Oponent: Mgr. Markéta Vaňková

Ivana Růžičková si pro svou bakalářskou práci vybrala téma velice subtilní – vytváření lokálních identit bývalými obyvateli malé severočeské obce Tuchomyšl, jež byla z důvodů těžby uhlí v sedmdesátých letech minulého století zlikvidována. Hned na začátku svého posudku bych ráda řekla, že se jí podařilo uchopit toto téma velice přesvědčivě.

V teoretické části práce nás Ivana Růžičková stručně, avšak dle mého názoru efektivně seznamuje se svými teoretickými východisky. Přesvědčivě definuje s využitím nejen české, ale také anglicky psané antropologické literatury potřebné pojmy (identita, prostor, domov) a srozumitelně tak deklaruje, na jakém epistemologicko-teoretickém poli se bude ve své práci pohybovat. Oceňuji zde jak použití současné české i zahraniční literatury, tak také (či spíše především) její promyšlení, které se projevuje zejména v kapitole Lokální/regionální identita (2.2.2.), kde studentka diskutuje možnou významovou rozdílnost termínů lokální / regionální identita, jež bývají užívány synonymně, a rozhoduje se pro konceptualizaci svého výzkumu v termínech identity lokální. Závěrem teoretické části je jasná formulace výzkumných otázek.

Část věnovaná metodologii výzkumu prokazuje znalost metodologické literatury i schopnost její aplikace v terénu; je reflexivní, přiznává subjektivitu výzkumu, je z ní patrná snaha o transparentnost. Studentka pro svou práci vhodně zvolila jako techniku sběru dat narativní a polostrukturovaná interview, zúčastněné pozorování a obsahovou analýzu internetové diskuse. V kapitole je popsán i výběr vzorku – lokality i narátorů, kteří jsou prostřednictvím svých narativů také představeni. Ivana Růžičková si uvědomuje, že jejích devět narátorů nepředstavuje reprezentativní vzorek populace vesnice, ale kromě jednoho případu pouze osoby, které se aktivně zapojují do činností spojených s připomínáním obce, s ožíváním jejích bývalých sociálních sítí apod.

Následující analytické kapitoly (Formy identifikace s obcí, Tuchomyšl jako domov, Druhý život Tuchomyšle, Tuchomyšl – o čem se nemluví; s. 27 - 72) jsou jednoznačným těžištěm bakalářské práce a představují výsledky úctyhodné interpretační práce. Systematicky a strukturovaně popisují jednotlivé aspekty vytváření lokálních identit narátory. Studentka do analýzy ústrojně zapojuje i teoretické koncepty z prostudované literatury (Maruška Svašek, Lisa Malkki), která jí zjevně napomohla promýšlet data, jež v terénu sebrala. Výsledky analýzy jsou velice zajímavé a ukazují mnohovrstevnatost identifikací s obcí: někdy má podobu identifikace s geografickým prostorem, jindy s prostorem sociálním; někdy má podobu vzpomínky na konkrétní a jedinečnou obec Tuchomyšl, jindy na idealizovaný prostor a čas určitého úseku života na vsi jako „kulise“ životních událostí. Pro některé narátory zůstala zlikvidovaná obec domovem – pro jiné se domovem stalo nové místo bydliště a někteří deklarují pocit bezdomovectví. Studentka také poukazuje na vytváření kolektivní identity bývalých obyvatel obce, která čerpá ze společně zažité minulosti, realizuje se však prostřednictvím současných setkávání a internetových diskusí. V neposlední řadě také analýza rozhovorů umožnila naznačit aspekty, které zřejmě ovlivňují to, jak se lidé dnes k zaniklé vesnici vztahují (kap. 5.2.) a jak svou lokální identitu konstruují.

K práci mám přeci jen několik drobných poznámek či spíše námětů k diskusi či promýšlení: autorka píše, že „*sociální prostor obce přežil její likvidaci ... Podmíněnost fyzickým prostorem je však nesporná. Stává se samotným předpokladem vzniku sociální skupiny*“ (s. 35). Je tomu skutečně tak, že sociální prostor obec přežil – nebo byl nově a jinak vytvořen jí zkoumanými aktéry *po* likvidaci vesnice? Je fyzický prostor skutečně předpokladem vzniku prostoru sociálního? Zdá se mi totiž, že studentka při analýze poněkud podceňuje možnost (ačkoli ji v teoretických částech reflektuje), že dnes existující sociální prostor či síť některých bývalých obyvatel obce může být skutečně čistě výsledkem současného setkávání, společného vzpomínání a dalších aktivit a že nemusí být konceptualizován jako kontinuitní. Podobně kolektivní paměť a identita obyvatel (s. 62 - 63) není jen komunikativní a tedy vytvářená prostřednictvím současných aktivit, dovolávajících se na společnou minulost – ale také výrazně situační, tedy podmíněná kontextem, v němž je tematizována. „Tuchomyšlákem“ nemusí být člověk pořád, ale třeba jen jednou ročně na setkání bývalých obyvatel a v okamžiku rozhovoru s antropologem, který se o „Tuchomyšláky“ zajímá (což není jen otázka *míry* podílení se na kolektivní paměti, jak by plynulo z textu na s. 75).

Poslední poznámka se týká přesvědčivosti některých pasáží, nejviditelněji podkapitol o sociálních subprostorech „Vrstevníci“ a „Němci“ na s. 36 a 37: ačkoli „selský rozum“ a také jiná literatura tvrzení těchto kapitol naprosto podporují a jsou s nimi v souladu, přeci jen se mi zdá, že jsou příliš generalizující vzhledem k tomu, že vycházejí pouze z výpovědi jednoho informátora. Vzpomínka pana Schmidta na to, proč a jak se rozdělili při stěhování z Tuchomyšle místní Němci, může být zcela subjektivní a těžko na jejím základě dělat závěry o možnosti nebo nemožnosti identifikace Němců se sociálním (sub)prostorem.

Z formálního hlediska splňuje práce veškeré požadavky. Snad jen škoda, že není doplněna o přílohu s některými obrazovými materiály (fotografie, webová stránka), o nichž se práce zmiňuje.

Bez ohledu na předchozí poznámky považuji předloženou práci za neobyčejně zdařilou, jak po stránce teoretické, tak především z hlediska provedení terénního výzkumu a interpretace získaných dat. Kromě již uvedených předností je také napsána velice pěkným a čtivým stylem, který pracuje s naprostou samozřejmostí s odborným slovníkem společenských věd. Proto neváhám označit práci Ivany Růžičkové za vynikající.

Doporučuji ji tedy s radostí k obhajobě a navrhuji známku **výborně**.

V Praze dne 12.8. 2009

Markéta Vaňková